

Юлія Браїлко

ЖИВИЙ І НИЖНИЙ СВІТ ПОЕЗІЇ

Рецензія на книгу: *Стиркіна Ю. Малявки міської мавки : вірші / Юлія Стиркіна. – К. : Друкарський двір Олега Федорова, 2019. – 424 с.*

Дочитано останні вірші третьої книги Юлії Стиркіної «Малявки міської мавки»... «В мені мої і осені, і весни, / в мені ніщо, і Всесвіт, і усе. / Помру в собі і у собі воскресну, / а світ... нехай триває. В мене все», – ставить крапку поетка, ніби анонсує припинення подальшого діалогу з читачем.

Традиційно щира, пронизлива і сповідальна, її поезія стала більш зрілою та водночас більш екзистенційною й апокаліптичною. Звісно, Ю. Стиркіна не припинила писати інтимну лірику, відверто зізнаючись: «<...> Я цілий світ, коли когось кохаю...» («Записка»). У центрі нової збірки, як і раніше, – Жінка, проте авторка акцентує вже не на її стосунках із Чоловіком, а на взаєминах з Усесвітом. Змінилася й сама Жінка, яка розкриває перед читачем свою всеохопну любов, постаючи не лише коханою й закоханою, але й мамою, мисткинею, надприродною істотою, патріоткою.

Збірка складається із трьох частин: до першої («Марення міської мавки») увійшла інтимна лірика, до другої («Мережива міської мавки») – пейзажно-філософська, третя («Метаморфози міської мавки») містить здебільшого поезії громадянського й соціального спрямування. Їхні назви – результат мовної, зокрема графічної, гри: усі слова в них починаються з літери М, апелюючи до назви збірки. У ній поетка кодує нове бачення Жінки. «Малявки» – слово багатозначне: це й малюки, і дитячі малюнки, і записки із зони. Саме зоною є для мавки місто та – більше – увесь світ. Ця збірка – про кризу природного та щирого в людині, яка живе «в світі штучному і продажному <...>» («Словомагія»). Не дивно, що лірична героїня відчуває себе самотньою мавкою, відірваною від звичного середовища й замкненою в урбаністичному просторі – неживому й позбавленому почуттів: «Чекає синь очей самотня мавка міста...» («Льодохід»); «Мавка міста геть сама. / Залишилась тільки мова, / та й тієї вже нема. / <...> / В місті зливи недоречні, / і любов у ній – фантом...» («Хмарення»). Цей мертвий простір покинув навіть Господь («Поза містом»).

Зауважимо, що образ міської мавки не новий у творчості Ю. Стиркіної: його виразно окреслено ще в попередній збірці «Віршовані невитримані вина» (2018): «Місто – плескіт, плюскіт, чавкіт, шамкотіння мокрих ніг... / Одинокка змерзла мавка загубила власний слід» («Етюд»); «Мавка міська загубилась у

місті, тінь загубила, а з нею і шлях / <...> / Мавки міські. Безпритульні створіння / вічного часу, завмерлих хвилин: / шкіра асфальтова, посмішка дивна, / серце – краплина в кайданах цеглин...» («Хтось, ніби дощик, у скло калатає»). Але у збірці «Малявки міської мавки» цей образ став засадничим, саме через призму відчуттів міської мавки, з якою ототожнює себе авторка, відбувається художня рецепція.

Попереду в людства, на думку Ю. Стиркіної, – апокаліпсис: «Світ висить на тоненькій нитці, / наче крапелька на гілках...» («Зараз сонце...»); «Цей світ не може бути життям! / <...> / Смертельно хворе майбуття / з айфоном у руках...» («Життя як сон»). Але уникнути апокаліпсису можна, схаменувшись і повернувши зі споживацького шляху до духовності, природовідповідності та, звісно, любові. «Поставте любов коло себе, поставте на варту, / бо зло, переможене злом, повертається знов» («Вогні»); «Людство

таке слабе, / може, єдину мить / всім нам дала блакить, / поки живі, любіть, / поки живі, любіть» («Любіть!»), – і тихо просить, і гучно закликає поетку.

Мотив самотності, відчуженості людини пронизує всю збірку. Щоправда, до цього авторка ставиться по-філософськи: «Самота буває непоборною / кригою і крилами нестримними, / німбом-терном, перлами та голками / і моєю подружкою вірною...» («Самота»). Її хвилюють й інші філософські проблеми – життя та смерті, сенсу існування, матеріального й духовного, долі, істини тощо. Поетка декларує дуалізм художнього світобачення: «Матерія і дух – єдиний світ» («Пейзажно-філософське»).

На тлі масштабного загальнолюдського виразно промені й авторське «Я» – сповідальне, мудре, висловлене в молитві:

*Не дай, Господь, позаздрити нікому,
а надто тим, кому Ти більше дав,
від ролі монумента неживого
і вчителя, прошу тебе, позбав.
Хай кесарева – кесарю довіку,
а Богу – Боже, а мені – моє.*

(«Молитва»)

Юлія Стиркіна має свій погляд на міфологію та релігію. У її ліриці оживають різні потойбічні істоти: міські й лісові мавки, водяні й польові русалки, водяники, перелесники, привиди, медуза Горгона тощо. Їх авторка максимально олюднює. Наприклад, Горгона поетично осмислена як нещасна жінка, адже на заваді її любові ставали свої ж некеровані змії («Вони мої ніколи не були, / а проти волі піднімались вище, / і все шипіли, ляляли, кляли / усіх, хто був миліш, рідніше, ближче»), і лише меч коханого дав можливість позбавитися мук: «Померли змії, знищилося зло, / але лише зі мною разом. Милій, / Тезею, щиро дякую тобі – / ти не злякався. / <...> / Далєбі, / любов і смерть поєднані навіки...» («Монолог Горгони»). Максимально олюднює поетка і представників вищих сил. Бог в її уяві гортає пресу в окулярах («Поза містом»), «тише роман» і «виводить нам долі / вензелями доріг» («Бог не спить...»); ангел в однойменному вірші «миє посуд, плете вірші», «в нього теж буває застуда й нежить». А Ісуса Христа взагалі інтерпретовано як міського безхатченка, який «шукав би в смітнику обід, / ім'я б своє забув» і якого не ідентифікував би сучасний світ («Христос»).

Традиційно неординарна Ю. Стиркіною тема митця й мистецтва, яку оприявлено в різній проблематиці: суті творчої лабораторії митця («Січневий оркестр», «Поетичне»), вартісності поетичного слова («Байка»), ролі поета в суспільстві («Словамагія»), відчуженості митця («Айседора») тощо. Примітно, що сама лірична героїня кокетливо заперечує свою причетність до поетичної касті: «Не вдягайте мене в

поети, / не штовхайте мене в цей ряд / <...> / Я пишу, я живу, я плачу... / Ну який к бісу я поет?» («Антипоетичне»). Звісно, така самооцінка абсолютно не корелює ні із загальним змістом збірки «Малявки міської мавки», ні взагалі з дійсністю, адже й сама авторка, і її лірична героїня – без сумніву, непересічні мисткині, наділені здатністю напрочуд тонко розуміти слово та вмінням творити високохудожні образи. Тож більш правдивим є ось це поетичне зізнання: «Від мене пахне віршами й вином... / Ото і все моє, і годі, годі...» («Про мене»). Та й, узагалі, не може не поет бажати такого: «<...> Хай спливу у світ віршами <...>» («Шпичка»), припускати, що можна розтратити себе на вірші («Гілкою сухою мушу помирати?»), і констатувати: «<...> Стікаю в небуття віршем <...>» («Дар»). Тож риторичним виявляється питання:

*Нащо віри? Не воскреснеш словами,
на снігу не розпалиш вогонь,
не розгорнеш каміння у пагін,
не зігрієш холодних долонь <...>.*
(«Зимова гравюра»)

Поезія в художньому світобаченні Ю. Стиркіної пов'язана насамперед із сакральною дією самозречення: «Мій монастир на іншому, / холоднім білім боці, / заплетений у вірші, / у дріт на кожнім кроці <...>» («Монастир»). Але, подібно до кожного мистецтва, поезія різнобарвна й різноемоційна: авторка характеризує вірші як замучені («Може?»), сонні («Зимовий парк»), загублені («Золото життя»), у них накрапано багато сліз («Тиша»). Бувають і «листя-вірші, що росли на деревах кохання» («Вагра»), і вірші, що «мають осінню тінь» («Тінь осені»), і вірші, що дзвенять («Поетичне»), і вірші-«дзвони, дзвоники, передзвонця», «переливи і перелиски / у повітрі прозоро-чистім» («Мої вірші»), і «вірші-мурали» («Заповіт»), і «вірші-вітражі» («Молитва»), і «витинанки-вірші» («Хочеться»), але вони «не сила магічна» («Зимова гравюра»). Вірш може, неначе кров, запектися в рані («Літне»), «зайняти стиглу кров», зачепити гачками за живе («Портрет»), а може бути й метеликом, життя якого короткочасне («Час-метелик»), або миттєвим спалахом («Мої вірші»). Цікаво, що великою мірою поетичне слово асоційоване з водою, пор. «спраглий віриш» («Пити! Краплю або крапку...»), вірш як дощ по душі, утворений із крапель-слів («Дощ на душі...»). Водночас мисткиня шкодує, що «слова не краплини», і мріє, щоб її вірші

*та стали водою,
живою водою від спраги німої,
якби було слово спроможне на диво,
щоб віри, наче повінь,
щоб віри, наче злива...*

(«Шкода...»)

А от найкращі вірші, за словами поетки, –

*то закрайні стани
на межі щастя, горя і біди,
найкращі вірші – то відкриті рани,
не квіти, що красиві і пусті.*
(«Поетичне»)

На сторінках збірки постає й галерея образів відомих митців (з-поміж них художники Іван Мясоедов, Всеволод Максимович, танцівниця Айседора Дункан, письменники Редьярд Кіплінг, Іван Котляревський, Микола Гоголь та ін.), героїв давньогрецького епосу (Одіссей, Пенелопа, Афіна Паллада) та художніх персонажів (Гамлет, Джульєтта, Офелія, Русалонька, Маруся Чурай, Кармен, Панночка, Хома, Вій, Солоха, Майстер і Маргарита та ін.). Кожен із цих образів зацікавив авторку чимось особистим, зачепив за живе, вона переповідає їхні долі як власну, репрезентуючи низку альтер его своєї ліричної героїні й загалом творячи свій поетичний міф.

*Де ж ти, хлопче? Бо мрець не бачить...
Поруч подих, перервний ритм...
Дай себе мені, мій козаче,
п'яна тілом твоїм живим <...>.
Проти вічності на хвилину,
проти неба і пекла – МИ!
Сонце. Тіло на лавці стигне.
Мертвий сміх на вустах Хоми...
(«Монолог Панночки»)*

Авторка намагається не торкатися сьогодення напряму, але відчутно, що її надзвичайно турбує те, що відбувається в Україні. Вона рефлексує метафорами, алюзіями й алегоріями, у сподіваних і несподіваних образах передаючи свої біль і щем за долю рідної землі («Вогні», «Україні», «Голос», «Кіндерсюрприз», «Монолог», «Переспів з М. Булгакова», «Відчуття», «Байка. Переспів з Л. Глібова», «Євангеліє»). Ось так, наприклад, намагаючись описати сучасність, поетка звертається до творчості Миколи Гоголя:

*Років двісті все те саме:
манівцями між завій
онде чапає Оксана,
он застряг в автівці Вій.
Років двісті все на місті:
на Солоху три дядьки,
чорт і дяк у теплім місці,
дурень йде по чобітки,
на білбордах бісі морди
виринають з хуртовин <...>.*

*Років двісті коло й коло –
все те саме раз у раз,
знов і знов сміється Гоголь
і по колу водить нас...
(«За мотивами творів
М. В. Гоголя»)*

Неординарне художнє мислення Ю. Стиркіної продукує парадоксальний погляд на суть і призначення слова. «Я думала, Слово владне / з Тобою зрівнятись, Боже, / будити любов захмарну... / Нічого воно не може!» – із прикрістю констатує поетка у вірші «Як?». Проте розчарування змінюється твердою впевненістю в тому, що «скоро світ загорнеться у Слово, / наче в мушлю равлик. Зачекай, / буде знов початок, виток знову, / знову ми повернемось у рай» («Слово»). Зрештою, отака нелінійність, закільцьованість – провідна ознака збірки «Мальвки міської мавки», яка ще раз потверджує сакральне «Споконвіку було Слово...», декларуючи, що душа людства живе й житиме у слові: «В світі штучному і продажному, / оцифрованому, вінтажному, / щоб хоч якось потроху дихати – / в слово вірити, словом міряти <...>» («Словомагія»).

Але все-таки світ неповторно-прекрасний – переконує нас авторка. Згадаймо, наприклад, пейзажно-філософську поезію «Мальви», де традиційну українську квітку вивіщено до символу вічного життя, символу віри у краще майбутнє людства:

*Ніщо не буває ні зайвим, ні марним:
ні слово, ні квіти, ні вірші, ні фарби...
Так зійде минуле, куди б не ховали,
жагою життя крізь асфальти й метали
прокинеться зерня. З уламків усього
стримітимуть стріли нестримно-живого,
і, східно-багряні і західно-ясні,
розкриються мальви, так само прекрасні,
такі ж безумовні, як сонце і вітер,
природні, живі, самосіяні квіти.
Цей символ життя, що триватиме, поки
краса ще спроможна привабити око.
Хтось гляне в їх очі, народиться слово,
і світ, ніби мальва, розпуститься знову...*

Висновуючи, зазначимо, що у збірці «Мальвки міської мавки» відчутна зрілість стилю, форми та змісту. Маємо щирі віру в те, що це лише початок діалогу з читачами й побажаємо її авторці того, чого вона бажає всім у поезії «Вогні»:

*Слова добираймо для себе, для інших легкі,
легкі і ласкаві, мов пір'я на крила небесні,
і виростуть крила з простої людської руки,
і вийде широка дорога з шляхів перехресних.*